

LIBER IV.

Explicat ad quid missus sit Filius Dei: Christo videlicet pro peccatoribus moriente persuadendum nobis fuisse in primis et quantum nos dilexerit Deus, et quales dilexerit. Opportune etiam ut ad contemplandum Deum et cohærendum Deo mundaremur, Verbum in carne venisse. Ipsius morte una et simplici duplicem nostram solutam esse; ubi edisserit quemadmodum simplum Salvatoris nostri duplo nostro concinat ad salutem, et de perfectione numeri senarii, in quem numerum ipsa simpli ad duplum ratio deducitur, fusius agit. Docet colligi omnes ex multis in unum per unum mediatorem vitæ Christum, per quem solum vera fit animæ purgatio. Cæterum Filium Dei, quanquam missione factus sit minor propter formam servi quam suscepit, non tamen ideo minorem Patre secundum formam Dei quia ab ipso missus est: eandemque de Spiritus sancti missione rationem esse demonstrat.

I. SCIENTIAM terrestrium cœlestiumque rerum magni æstimare solet genus humanum: in quo profecto meliores sunt qui huic scientiæ præponunt nosse semetipsos; laudabiliorque est animus, cui nota est vel infirmitas sua, quam qui ea non respecta, vias siderum scrutatur etiam cogniturus, aut qui jam cognitas tenet, ignorans ipse qua ingrediatur ad salutem ac firmitatem suam. Qui vero jam evigilavit in Deum, Spiritus sancti calore excitatus, atque in ejus amore coram se viluit, ad eumque intrare volens nec valens, eoque sibi lucente attendit in se, invenitque se, suamque ægritudinem illius munditiæ temperari non

posse cognovit; flere dulce habet, eumque deprecari, ut etiam atque etiam misereatur, donec exuat totam miseriam, et precari cum fiducia, jam accepto gratuito pignore salutis, per ejus unicum Salvatorem hominis et illuminatorem: hunc ita agentem et dolentem scientia non inflat, quia charitas ædificat¹: præposuit enim scientiam scientiæ, præposuit scire infirmitatem suam, magis quam scire mundi mœnia, fundamenta terrarum, et fastigia cœlorum²: et hanc apponendo scientiam, apposuit dolorem; dolorem peregrinationis suæ ex desiderio patriæ suæ, et conditoris ejus beati Dei sui. In hoc genere hominum, in familia Christi tui, Domine Deus meus, si inter pauperes tuos gemo, da mihi de pane tuo respondere hominibus, qui non esuriunt et sitiunt justitiam, sed satiati sunt et abundant³. Satiavit autem illos phantasma eorum, non veritas tua, quam repellendo resiliunt, et in suam vanitatem cadunt. Ego certe sentio quam multa figmenta pariat cor humanum: et quid est cor meum, nisi cor humanum? Sed hoc oro Deum cordis mei, ut nihil ex eis figmentis pro solido vero eructem in has litteras, sed inde veniat in eas quidquid per me venire potuerit, unde mihi, quamvis projecto a facie oculorum suorum⁴, et de longinquo redire conanti, per viam quam stravit humanitate divinitas Unigeniti sui, aura veritatis ejus aspergitur. Quam in tantum licet mutabilis haurio, in quantum in ea nihil mutabile video, nec locis et temporibus, sicut corpora; nec solis temporibus et quasi locis, sicut spirituum nostrorum cogitationes; nec solis temporibus, et nulla vel imagine locorum, sicut quædam nostrarum mentium ratiocinationes. Omnino enim Dei essentia, qua est, nihil mutabile habet, nec in æternitate, nec in veritate, nec in voluntate: quia æterna ibi est veritas, æterna charitas,

¹ 1 Cor. viii, 1. — ² Eccli. i, 18. — ³ Matth. v, 6. — ⁴ Psal. xxx, 23.

et vera ibi est charitas, vera æternitas; et chara ibi est æternitas, chara veritas.

II. Sed quoniam exulavimus ab incommutabili gaudio, nec tamen inde præcisi atque abrupti sumus, ut non etiam in istis mutabilibus et temporalibus æternitatem, veritatem, beatitudinem quæreremus: (nec mori enim, nec falli, nec perturbari volumus:) missa sunt nobis divinitus visa congrua peregrinationi nostræ, quibus admoneremur, non hic esse quod quærimus, sed illuc ab ista esse redeundum, unde nisi penderemus, hic ea non quæreremus. Ac primum nobis persuadendum fuit, quantum nos diligeret Deus, ne desperatione non auderemus erigi in eum. Quales autem dilexerit ostendi oportebat, ne tanquam de meritis nostris superbientes, magis ab eo resiliremus et in nostra fortitudine magis deficeremus: ac per hoc egit nobiscum, ut per ejus fortitudinem potius proficeremus, atque ita in infirmitate humilitatis perficeretur virtus charitatis. Hoc significat in Psalmo, ubi ait: « Pluviam voluntariam segregans Deus hæreditati » tuæ, et infirmata est, tu vero perfecisti eam¹. Pluviam quippe voluntariam non nisi gratiam vult intelligi, non meritis redditam, sed gratis datam, unde et gratia nominatur: dedit enim eam, non quia digni eramus, sed quia voluit. Hoc cognoscentes, non fidentes in nobis erimus, et hoc est infirmari. Ipse vero perficit nos, qui etiam Paulo apostolo dixit: « Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in » infirmitate perficitur². » Persuadendum ergo erat homini quantum nos dilexerit Deus, et quales dilexerit: quantum, ne desperaremus; quales, ne superbiremus. Hunc locum Apostolus pernecessarium sic explicat: « Commen- » dat autem, inquit, suam charitatem Deus in nobis, quo- » niam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro no-

¹ Psal. LXVII, 10. — ² 2 Cor. XII, 9.

» bis mortuus est, multo magis justificati nunc in sanguine » ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum. Si enim cum » inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filii » ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ip- » sius¹. » Item alio loco: « Quid ergo, inquit, dicemus ad » hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui proprio » Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit il- » lum, quomodo non et cum illo nobis omnia dona- » vit²? » Quod autem factum nobis annuntiat, hoc futurum ostendebatur et antiquis justis, ut per eandem fidem etiam ipsi humiliati infirmarentur, et infirmati perficerentur.

III. Quia igitur unum Verbum Dei est, per quod facta sunt omnia, quod est incommutabilis veritas, ibi principaliter atque incommutabiliter sunt omnia simul, non solum quæ nunc sunt in hac universa creatura, verum etiam quæ fuerunt et quæ futura sunt. Ibi autem nec fuerunt, nec futura sunt, sed tantummodo sunt, et omnia vita sunt, et omnia unum sunt, et magis unum est et una vita est. Sic enim omnia per ipsum facta sunt, ut quidquid factum est in his, in illo vita sit, et facta non sit: quia in principio non factum est Verbum, sed erat Verbum apud Deum, et Deus erat Verbum, et omnia per ipsum facta sunt³: nec per ipsum omnia facta essent, nisi ipsum esset ante omnia, factumque non esset. In iis autem quæ per ipsum facta sunt, etiam corpus quod vita non est, per ipsum non fieret, nisi in illo antequam fieret vita esset. Quod enim factum est, jam in illo vita erat, et non qualiscumque vita: nam et anima vita est corporis, sed et hæc facta est, quia mutabilis est; et per quid facta est, nisi per Dei Verbum incommutabile? « Omnia enim per » ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. » Quod

¹ Rom. v, 8-10. — ² Id. VIII, 31. — ³ Joan. I, 1.

ergo « Factum est, » jam « In illo vita erat, » et non qualiscumque vita : sed « Vita erat lux hominum : » lux utique rationalium mentium, per quas homines a pecoribus differunt, et ideo sunt homines. Non ergo lux corporea, quæ lux est carniū, sive de cœlo fulgeat sive terrenis ignibus accendatur, nec humanarum tantum carniū, sed etiam belluinarum et usque ad minutissimos quosque vermiculos. Omnia enim hæc vident istam lucem : at illa vita lux hominum erat ; nec longe posita ab unoquoque nostrum : in illa enim vivimus et movemur et sumus¹.

IV. Sed « Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non » comprehenderunt². » Tenebræ autem sunt stultæ mentes hominum, prava cupiditate atque infidelitate cæcata. Has ut curaret atque sanaret Verbum, per quod facta sunt omnia caro factum est et habitavit in nobis. Illuminatio quippe nostra participatio Verbi est, illius scilicet vitæ quæ lux est hominum. Huic autem participationi prorsus inhabiles, et minus idonei eramus, propter immunditiam peccatorum. Mundandi ergo eramus. Porro iniquorum et superbiorum una mundatio est sanguis justus, et humilitas Dei : ut ad contemplandum Deum quod natura non sumus, per eum mundaremur factum quod natura sumus, et quod peccato non sumus. Deus enim natura non sumus : homines natura sumus, justus peccato non sumus. Deus itaque factus homo justus, intercessit Deo pro homine peccatore. Non enim congruit peccator justo, sed congruit homini homo. Adjungens ergo nobis similitudinem humanitatis suæ, abstulit dissimilitudinem iniquitatis nostræ, et factus particeps mortalitatis nostræ, fecit nos participes divinitatis suæ. Merito quippe mors peccatoris veniens ex damnationis necessitate, soluta est per mortem justis venientem ex misericordiæ voluntate, dum

¹ Act. xvii, 27. — ² Joan. i, 5.

simplum ejus congruit duplo nostro. Hæc enim congruentia, sive convenientia vel concinentia, vel consonantia, vel si quid commodius dicitur, quod unum est ad duo, in omni compaginatione, vel si melius dicitur, coaptatione creaturæ, valet plurimum. Hanc enim coaptationem, sicut mihi nunc occurrit, dicere volui, quam Græci ἀρμονίαν vocant. Neque nunc locutus est, ut ostendam quantum valeat consonantia simpli ad duplum, quæ maxima in nobis reperitur, et sic nobis insita naturaliter : (a quo utique, nisi ab eo qui nos creavit ?) ut nec imperiti possint eam non sentire, sive ipsi cantantes, sive alios audientes : per hanc quippe voces acutiores gravioresque concordant ita ut quisquis ab ea dissonuerit, non scientiam, cujus expertes sunt plurimi, sed ipsum sensum auditus nostri vehementer offendat. Sed hoc ut demonstretur, longo sermone opus est : ipsis autem auribus exhiberi potest ab eo qui novit in regulari monochordo.

V. Verum quod instat in præsentia, quantum donat Deus, edisserendum est, quemadmodum simplum Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi duplo nostro congruat, et quodam modo concinat ad salutem. Nos certe, quod nemo Christianus ambigit, et anima et corpore mortui sumus, anima propter peccatum, corpore propter poenam peccati, ac per hoc et corpore propter peccatum. Utrique autem rei nostræ, id est, et animæ et corpori, medicina et resurrectione opus erat, ut in melius renovaretur quod erat in deterius commutatum. Mors autem animæ impietas est, et mors corporis corruptibilitas, per quam fit et animæ a corpore abscessus. Sicut enim anima Deo deserente, sic corpus anima deserente moritur : unde illa fit insipiens, hoc exanime. Resuscitatur enim anima per poenitentiam, et in corpore adhuc mortali renovatio vitæ inchoatur a fide, qua creditur in eum qui justificat

impium⁴, bonisque moribus augetur et roboratur de die in diem², cum magisque renovatur interior homo. Corpus vero tanquam homo exterior, quanto est hæc vita diuturnior, tanto magis magisque corrumpitur, vel ætate, vel morbo, vel variis afflictionibus, donec veniat ad ultimam³, quæ ab omnibus mors vocatur. Ejus autem resurrectio differtur in finem; cum et ipsa justificatio nostra perficietur ineffabiliter. Tunc enim similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est⁴. Nunc vero quandiu corpus quod corrumpitur aggravat animam⁵, et vita humana super terram tota tentatio est⁶, non justificabitur in conspectu ejus omnis vivens⁷, non in comparatione justitiæ qua æquabimur Angelis, et gloriæ quæ revelabitur in nobis. De morte autem animæ a morte corporis distinguenda, quid plura documenta commemorem, cum Dominus in una sententia Evangelica utramque mortem cuius facile discernendam posuerit, ubi ait: « Sine mortuos sepelire » mortuos suos⁸. » Sepeliendum quippe corpus mortuum erat: sepultores autem ejus per infidelitatis impietatem in anima mortuos intelligi voluit, quales excitantur cum dicitur: « Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus⁹. » Detestatur autem quamdam mortem Apostolus, dicens de vidua: « Quæ autem in delictis agit, vivens mortua est¹⁰. » Anima igitur jam pia, quæ fuit impia, propter justitiam fidei dicitur ex morte revixisse atque vivere. Corpus autem non tantum moriturum propter animæ abscessum qui futurus est, sed propter tantam infirmitatem carnis et sanguinis, quodam in loco in Scripturis etiam mortuum dicitur, loquente Apostolo: « Corpus quidem, inquit, mortuum est propter

¹ Rom. iv, 5. — ² 2 Cor. iv, 16. — ³ *Sabaud.* afflictionem. — ⁴ 1 Joan. iii, 2. — ⁵ Sap. ix, 15. — ⁶ Job. vii, 1. — ⁷ Psal. cxlii, 2. — ⁸ Matth. viii, 22. — ⁹ Ephes. v, 14. — ¹⁰ 1 Tim. v, 6.

» peccatum, spiritus autem vita est propter justitiam⁴. » Hæc vita ex fide facta est; quoniam « Justus ex fide vivit². » Sed quid sequitur? « Si autem Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Christum Jesum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum ejus in vobis³. »

VI. Huic ergo duplæ morti nostræ Salvator noster impendit simplam suam, et ad faciendam utramque resurrectionem nostram, in sacramento et exemplo præposuit et proposuit unam suam. Neque enim fuit peccator aut impius, ut ei tanquam spiritu mortuo in interiore homine renovari opus esset, et tanquam resipiscendo ad vitam justitiæ revocari: sed indutus carne mortali, et sola moriens, sola resurgens, ea sola nobis ad utrumque concinuit, cum in ea fieret interioris hominis sacramentum, exterioris exemplum. Interioris enim hominis nostri sacramento data est illa vox, pertinens ad mortem animæ nostræ significandam, non solum in Psalmo, verumetiam in cruce: « Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti⁴? » Cui voci congruit Apostolus dicens: « Scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut evacuatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato⁵. » Crucifixio quippe interioris hominis poenitentiae dolores intelliguntur, et continentiae quidam salubris cruciatus, per quam mortem mors impietatis perimitur, in qua nos reliquit Deus. Et ideo per talem crucem evacuatur corpus peccati, ut jam non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato⁶, quia et interior homo si utique renovatur de die in diem⁷, profecto vetus est antequam renovetur. Intus namque agitur quod idem Apos-

¹ Rom. viii, 10. — ² Id. i, 17, et Habac. ii, 4. — ³ Rom. viii, 11. — ⁴ Psal. cxi, 1, et Matth. xxvii, 46. — ⁵ Rom. vi, 6. — ⁶ Ibid. 13. — ⁷ 2 Cor. iv, 16.

tolus dicit : « Exuite vos veterem hominem, et induite novum¹. » Quod ita consequenter exponit : « Quapropter » deponentes mendacium, loquimini veritatem. » Ubi autem deponitur mendacium, nisi intus, ut inhabitet in monte sancto Dei qui loquitur veritatem in corde suo²? Resurrectio vero corporis Domini ad sacramentum interioris resurrectionis nostræ pertinere ostenditur, ubi postquam resurrexit, ait mulieri : « Noli me tangere, nondum » enim ascendi ad Patrem meum³. » Cui mysterio congruit Apostolus dicens : « Si autem consurrexistis cum Christo, » quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est ad dexteram » Dei sedens, quæ sursum sunt sapite⁴. » Hoc est enim Christum non tangere, nisi cum ascenderit ad Patrem, non de Christo sapere carnaliter. Jamvero ad exemplum mortis exterioris hominis nostri Dominicæ carnis mors pertinet, quia per talem passionem maxime hortatus est servos suos, ut non timeant eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere⁵. Propter quod dicit Apostolus : « Ut suppleam quæ desunt pressurarum » Christi in carne mea⁶. » Et ad exemplum resurrectionis exterioris hominis nostri pertinere invenitur resurrectio corporis Domini, quia Discipulis ait : « Palpate et » videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me » videtis habere⁷. » Et unus ex Discipulis etiam cicatrices ejus contrectans, exclamavit dicens : « Dominus » meus et Deus meus⁸. » Et cum illius carnis tota integritas appareret, demonstratum est in ea quod suos exhortans dixerat : « Capillus capitis vestri non peribit⁹. » Unde enim primo : « Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum¹⁰ : » et unde autequam ascendat

¹ Ephes. iv, 22. — ² Psal. xiv, 1. — ³ Joan. xx, 17. — ⁴ Coloss. iii, 1. — ⁵ Matth. x, 28. — ⁶ Coloss. i, 24. — ⁷ Luc. xxiv, 39. — ⁸ Joan. xx, 28. — ⁹ Luc. xxi, 18. — ¹⁰ Joan. xx, 17.

ad Patrem a Discipulis tangitur, nisi quia illic insinuabatur interioris hominis sacramentum, hic præbebatur exterioris exemplum? An forte quisquam ita est absurdus atque aversus a vero ut audeat dicere a viris eum tactum antequam ascenderet, a mulieribus autem cum ascendisset? Propter hoc exemplum futuræ nostræ resurrectionis in corpore, quod præcessit in Domino, dicit Apostolus : « Initium Christus, deinde qui sunt Christi¹. » De corporis enim resurrectione illo loco agebatur, propter quam etiam dicit : « Transfiguravit corpus humilitatis nostræ » conforme corpori gloriæ suæ². » Una ergo mors nostri Salvatoris duabus mortibus nostris saluti fuit. Et una ejus resurrectio duas nobis resurrectiones præstitit, cum corpus ejus in utraque re, id est, et in morte et in resurrectione, et sacramento interioris hominis nostri, et exemplo exterioris, medicinali quadam convenientia ministratum est.

VII. Hæc autem ratio simpli ad duplum oritur quidem a ternario numero; unum quippe ad duo, tria sunt : sed hoc totum quod dixi, ad senarium pervenit; unum enim et duo et tria sex fiunt. Qui numerus propterea perfectus dicitur quia partibus suis completur : habet enim illas tres, sextam, tertiam dimidiam; nec ulla par alia, quæ pici possit quota sit, invenitur in eo. Sexta ergo ejus unum est, tertia duo, dimidia tria. Unum autem et duo et tria consummant eundem senarium. Cujus perfectionem nobis sancta Scriptura commendat, in eo maxime quod Deus sex diebus perfecit opera sua, et sexto die factus est homo ad imaginem Dei³. Et sexta ætate generis humani, Filius Dei venit, et factus est Filius hominis, ut nos reformaret ad imaginem Dei. Ea quippe nunc ætas agitur, sive milleni anni singulis distribuantur ætatibus, sive in

¹ 1 Cor. xv, 23. — ² Philip. iii, 21. — ³ Gen. i, 27.

divinis Litteris memorabiles atque insignes quasi articulos temporum vestigemus, ut prima ætas inveniatur ab Adam usque ad Noë, inde secunda usque ad Abraham: et deinceps sicut Matthæus Evangelista distinxit, ab Abraham usque ad David, a David usque ad transmigracionem in Babyloniam, atque inde usque ad Virginis partum. Quæ tres ætates conjunctæ illis duabus, quinque faciunt. Proinde sextam inchoavit nativitas Domini quæ nunc agitur usque ad occultum temporis finem. Hunc senarium numerum quamdam temporis gerere figuram, etiam in illa ratione tripartitæ distributionis agnoscimus qua unum tempus computamus ante legem, alterum sub lege, tertium sub gratia. In quo tempore sacramentum renovationis accepimus: ut in fine temporis etiam resurrectione carnis omni ex parte renovati, ab universa, non solum animæ, verumetiam corporis infirmitate sanemur. Unde intelligitur illa mulier in typo Ecclesiæ a Domino sanata et erecta, quam curvaverat infirmitas alligante Satana¹. De talibus enim occultis hostilibus plangit illa vox Psalmi: « Curvaverunt animam meam². » Hæc autem mulier decem et octo annos habebat in infirmitate, quod est ter seni. Menses autem annorum decem et octo inveniuntur in numero solidi quadrati senarii, quod est sexies seni, et hoc sexies. Juxta quippe est in eodem Evangelii loco, arbor quoque illa ficulnea³, cujus miseram sterilitatem etiam tertius annus arguebat, sed ita pro illa intercessum est, ut dimitteretur illo anno, ut si fructum ferret, bene; sin aliter, excideretur. Nam et tres anni ad eandem tripartitam distributionem pertinent, et menses trium annorum quadratum senarium faciunt, quod est sexies seni.

VIII. Annus etiam unus, si duodecim menses integri considerantur, quos triceni dies complent (talem quippe

¹ Luc. XIII, 11. — ² Psal. LVI, 7. — ³ Luc. XIII, 6.

mensem veteres observaverunt, quem circuitus lunaris ostendit), senario numero pollet. Quod enim valent sex in primo ordine numerorum, qui constat ex unis ut perveniatur ad decem; hoc valent sexaginta in secundo ordine, qui constat ex denis ut perveniatur ad centum. Sexagenarius ergo numerus dierum, sexta pars anni est. Proinde per senarium primi versus multiplicatur, tanquam senarius secundi versus, et fiunt sexies sexageni, trecenti et sexaginta dies, qui sunt integri duodecim menses. Sed quoniam sicut mensem circuitus lunæ ostendit hominibus, sic annus circuitu solis animadversus est; restant autem quinque dies et quadrans diei, ut sol impleat cursum suum annumque concludat: quatuor enim quadrantibus faciunt unum diem, quem necesse est intercalari excursu quadriennio, quod bissextum vocant, ne temporum ordo turbetur: etiam ipsos dies quinque et quadrantem si consideremus, senarius numerus in eis plurimum valet. Primum, quia sicut fieri solet ut a parte totum computetur, non sunt jam dies quinque, sed potius sex, ut quadrans ille accipiatur pro die. Deinde quia in ipsis quinque diebus sexta pars mensis est: ipse autem quadrans sex horas habet. Totus enim dies, id est, cum sua nocte, viginti quatuor horæ sunt, quarum pars quarta, quæ est quadrans diei, sex horæ inveniuntur: ita in anni cursu senarius numerus plurimum valet.

IX. Nec immerito in ædificatione corporis Dominici, in cujus figura templum a Judæis destructum triduo se resuscitaturum esse dicebat, numerus ipse senarius pro anno positus intelligitur: Dixerunt enim: « Quadraginta » et sex annis ædificatum est templum¹. » Et quadragies sexies seni, fiunt ducenti septuaginta sex. Qui numerus dierum complet novem menses et sex dies, qui tanquam

¹ Joan. II, 19.

decem menses parientibus foeminis imputantur : non quia omnes ad sextum diem post nonum mensem perveniunt , sed quia ipsa perfectio corporis Domini tot diebus ad partum perducta comperitur , sicut a majoribus traditum suscipiens Ecclesiae custodit auctoritas. Octavo enim Kalendas Aprilis conceptus creditur , quo et passus : ita monumento novo , quo sepultus est , ubi nullus erat mortuorum positus¹ , nec ante , nec postea , congruit uterus virginis quo conceptus est , ubi nullus seminatus est mortalium. Natus autem traditur octavo Kalendas Januarias. Ab illo ergo die usque ad istum computati , ducenti septuaginta et sex reperiuntur dies , qui senarium numerum quadragies sexies habent. Quo numero annorum templum aedificatum est , quia eo numero senariorum corpus Domini perfectum est , quod mortis passione destructum , triduo resuscitavit. Dicebat enim hoc de templo corporis sui , sicut evidentissimo et robustissimo Evangelii testimonio declaratur , quo ait : « Sicut fuit Jonas » in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus , sic erit » Filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus » noctibus². »

X. Ipsum autem triduum non totum et plenum fuisse , Scriptura testis est : sed primus dies a parte extrema totus annumeratus est ; dies vero tertius a parte prima , et ipse totus ; medius autem inter eos , id est , secundus dies absolute totus viginti quatuor horis suis , duodecim nocturnis et duodecim diurnis. Crucifixus est enim primo Judaeorum vocibus hora tertia , cum esset dies sexta sabbati³. Deinde in ipsa cruce suspensus est hora sexta , et spiritum tradidit hora nona⁴. Sepultus est autem cum jam sero factum esset , sicut sese habent verba

¹ Joan. xix, 41. — ² Jon. ii, 1, et Matth. xii, 40. — ³ Joan. xix, 14. — ⁴ Matth. xxvii, 50.

Evangelii , quod intelligitur in fine diei¹. Unde libet ergo incipias , etiam si alia ratio reddi potest , quomodo non sit contra Evangelium Joannis , ut hora tertia ligno suspensus intelligatur : totum diem primum non comprehendis. Ergo a parte extrema totus computabitur , sicut tertius a parte prima. Nox enim usque ad diluculum , quo Domini resurrectio declarata est , ad tertium diem pertinet , quia Deus qui dixit de tenebris lucem clarescere² , ut per gratiam Novi Testamenti et participationem resurrectionis Christi audiremus : « Fuistis enim » aliquando tenebrae , nunc autem lux in Domino³ : » insinuat nobis quodam modo quod a nocte dies sumat initium. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum a luce in noctem⁴ , ita isti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Ab hora ergo mortis usque ad diluculum resurrectionis horae sunt quadraginta , ut etiam ipsa hora nona connumeretur. Cui numero congruit etiam vita ejus super terram post resurrectionem in quadraginta diebus. Et est iste numerus frequentissimus in Scripturis ad insinuandum mysterium perfectionis in quadripartito mundo. Habent enim quamdam perfectionem decem , et ea quater multiplicata faciunt quadraginta. A vespere autem sepulturae usque ad diluculum resurrectionis triginta sex horae sunt , qui est quadratus senarius. Refertur autem ad illam rationem simpli ad duplum , ubi est coaptationis maxima consonantia. Duodecim enim ad viginti quatuor simpli ad duplum conveniunt , et fiunt triginta sex : nox tota cum die toto et nocte tota , neque hoc sine illo sacramento quod supra memoravi. Non absurde quippe spiritum diei comparamus , corpus autem nocti. Dominicum enim corpus in morte ac resurrectione , et spiritus nostri figuram , et

¹ Marc. xv, 42. — ² 2 Cor. iv, 6. — ³ Ephes. v, 8. — ⁴ Gen. i.

corporis gerebat exemplum. Etiam sic ergo apparet illa ratio simpli ad duplum in horis triginta sex, cum duodecim conferuntur ad viginti quatuor. Et horum quidem numerorum causas, cur in Scripturis sanctis positi sint, potest alius alias indagare, vel quibus istæ quas ego reddidi, præponendæ sint, vel æque probabiles, vel istis etiam probabiliores: frustra tamen eos esse in Scripturis positos, et nullas causas esse mysticas, cur illic isti numeri commemorentur, nemo tam stultus ineptusque contenderit. Ego autem quas reddidi, vel ex Ecclesiæ auctoritate a maioribus traditas, vel ex divinarum testimonio Scripturarum, vel ex ratione numerorum similitudinumque collegi. Contra rationem nemo sobrius, contra Scripturas nemo Christianus, contra Ecclesiam nemo pacificus senserit.

XI. Hoc sacramentum, hoc sacrificium, hic sacerdos, hic Deus, antequam missus veniret, factus ex femina, omnia quæ sacrate atque mystice patribus nostris per angelica miracula apparuerunt, sive quæ per ipsos facta sunt, similitudines hujus fuerunt, ut omnis creatura factis quodam modo loqueretur unum futurum in quo esset salus universorum a morte reparandorum. Quia enim ab uno vero Deo et summo per impietatis iniquitatem resilientes et dissonantes deflueramus, et evanueramus in multa, discissi per multa et inhaerentes in multis: oportebat nutu et imperio Dei miserantis, ut ipsa multa venturum conclamarent unum, et a multis conclamatus veniret unus, et multa contestarentur venisse unum; et a multis exonerati veniremus ad unum; et multis peccatis in anima mortui, et propter peccatum in carne morituri, amarem sine peccato mortuum in carne pro nobis unum: et in resuscitatum credentes, et cum illo per fidem spiritu resurgentes, justificaremur in uno justo

facti unum: nec in ipsa carne nos resurrecturos desperarem, cum multa membra intueremur præcessisse nos caput unum: in quo nunc per fidem mundati, et tunc per speciem redintegrati, et per Mediatorem Deo reconciliati hæreamus uni, fruamur uno, permaneamus unum.

XII. Sic ipse Filius Dei, Verbum Dei, et idem ipse mediator Dei et hominum Filius hominis¹, æqualis Patri per divinitatis unitatem, et particeps noster per humanitatis susceptionem, Patrem interpellans pro nobis per id quod homo erat², nec tamen tacens quod Deus cum Patre unum erat, inter cætera ita loquitur: « Non pro » his autem rogo, inquit, tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum » sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in » nobis unum sint, ut mundus credat, quia tu me misisti. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, » ut sint unum, sicut et nos unum sumus³. » Non dixit: Ego et ipsi unum; quamvis per id quod Ecclesiæ caput est et corpus ejus Ecclesia, posset dicere, ego et ipsi, non unum, sed unus, quia caput et corpus unus est Christus⁴: sed divinitatem suam consubstantiali Patri ostendens (propter quod et alio loco dicit: « Ego et Pater » unum sumus⁵ »), in suo genere, hoc est, in ejusdem naturæ consubstantiali parilitate, vult esse suos unum, sed in ipso; quia in se ipsis non possent, dissociati ab invicem per diversas voluptates et cupiditates et immunditias peccatorum: unde mundantur per Mediatorem, ut sint in illo unum; non tantum per eandem naturam qua omnes ex hominibus mortalibus æquales Angelis fiunt, sed etiam per eandem in eandem beatitudinem conspirantem concordissimam voluntatem, in unum spiritum

¹ 1 Tim. II, 5. — ² Rom. VIII, 34. — ³ Joan. XVII, 20-22. — ⁴ Ephes. I, 21. — ⁵ Joan. X, 30.